

А. Ю. Якимчук,
к. е. н., доцент, доцент кафедри державного управління та місцевого самоврядування,
Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ТА КООПЕРАЦІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯМ БІОРІЗНОМАНІТТЯ

A. Yakymchuk,
PhD in Economics, Associate Professor of department of Public Administration and Local management,
NUWMNRRU, Rivne

INTERNATIONAL COOPERATION AS AN ELEMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION BIODIVERSITY MAINTAINANCE

Розглянуто питання міжнародної співпраці у галузі збереження біорізноманіття. Проаналізовано діяльність та структуру міжнародних організацій, що здійснюють екологічну політику. Досліджено основні аспекти та особливості кооперації зусиль у галузі збереження біорізноманіття, виявлено недоліки здійснення міжнародної діяльності та запропоновано шляхи їх усунення. Особливу увагу автором приділено діяльності Глобального екологічного фонду (ГЕФ), як найбільшого фінансового інвестора заходів збереження біорізноманіття у світі. Проаналізовано обсяги фінансування природоохоронних проектів ГЕФ за певний період. Запропоновано основні заходи удосконалення державної політики збереження біорізноманіття.

The question of international cooperation in the conservation of biodiversity has been discussed. The activity and structure of international organizations engaged in environmental policy have been analyzed. The basic features aspects and cooperative efforts in biodiversity identified shortcomings for international and suggests ways to address them have been investigated. The particular attention is paid to the Global Environment Fund (GEF) as the largest financial investor activities of biodiversity conservation in the world. The financing of environmental projects GEF has been analyzed. The basic state policy measures improving biodiversity conservation have been ordered.

*Ключові слова: фінансування, біорізноманіття, кооперація, міжнародна співпраця.
Key words: financing, biodiversity, cooperation, international activity.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Збереження біорізноманіття для сучасних і майбутніх поколінь як незаперечної умови існування суспільства, без сумніву, має міжнаціональний характер. Тому необхідне об'єднання зусиль урядів багатьох держав світу для відпрацювання єдиної узгодженої та ефективної політики у цьому напрямі. Існує чисельна кількість нормативно-законодавчих актів, міжнародних конвенцій, угод. Проте, зважаючи на катастрофічні темпи знищення видів рослинного та тваринного світу, необхідні ефективніші засоби та механізми управління збереженням біорізноманіття України. Саме міжнародна співпраця здатна посилити ефективність збереження біорізноманіття.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання міжнародної співпраці та кооперації щодо здійснення екологічної політики висвітлювалося у працях вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема П. Гамана, М. Корецького, Н. Гудкової, Л. Зуб, І. Ємельянова, Я. Мов-

чана, Л. Мельника, М. Ладики, О. Тарасової, П. Скрипчука, В. Павлова, І. Синякевича, А. Сохничка та ін. Проте саме питанню кооперації зусиль щодо збереження біорізноманіття на рівні об'єднання держав достатньої уваги не приділялося. Все це зумовило продовження наукових пошуків у цьому напрямі.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Дослідити процес реалізації державної політики збереження біорізноманіття на міжнаціональному рівні, виявити основні недоліки, запропонувати ефективні напрями її формування та здійснення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

На теперішній час ні одна країна не спроможна вирішити свої екологічні проблеми самостійно або співпрацюючи з декількома країнами. Потрібні чіткі узгоджені дії всіх країн, їх координація на міжнародно-правовій основі. Вирішення всіх цих проблем можливе лише на базі міжнародного співробітництва, що здійснюється на ба-

Міжнародні організації, що займаються збереженням біорізноманіття					
ЮНЕП (Програма ООН з навколишнього середовища)	ВМО (Всесвітня метеорологічна організація)	ЮНЕСКО (ООН з питань освіти, науки, культури)	ВООЗ (Всесвітня організація охорони здоров'я)	ЄЕК (Європейська економічна комісія)	ММО (Міжнародна морська організація)
НАТО (підтримання миру і безпеки)	ГЕФ (глобальний екологічний фонд)	Європейський інвестиційний банк (діє у секторі охорони НПС)	ЄЕА (Європейська екологічна агенція)	МАГАТЕ (Міжнародна організація з радіологічного захисту)	МСОП (Міжнародна спілка охорони природи, природних ресурсів)
МОДМ (Міжнародна рада з досліджень моря)	МОК (Міжнародна організація з питань зміни клімату)	ВФДП (Всесвітній фонд дикої природи)	Green Pease («Зелений світ»)	Римський клуб	Всесвітня комісія з навколишнього середовища

Рис. 1. Світові організації щодо збереження біорізноманіття

гатосторонній основі. Формами такого співробітництва є організація наукових та практичних зустрічей; створення міжнародних організацій; укладання офіційних договорів та угод, що координують спільні зусилля з охорони природи, а також діяльність міжнародних громадських партій та організацій [1; 2].

У світі існує значна кількість міжнародних екологічних організацій, які проводять різні наукові дослідження впливу діяльності людини на клімат, атмосферу, гідросферу, ґрунти, рослинність і тваринний світ, передбачення землетрусів і цунамі, роботи в галузі біологічних та генетичних наслідків забруднення навколишнього середовища (рис. 1).

Найавторитетнішою незалежною організацією світу у галузі охорони навколишнього середовища та збереження біорізноманіття є Всесвітній фонд дикої природи (ВФДП). Її основною метою є збереження біорізноманіття Землі, припинення деградації природного середовища планети і побудова майбутнього, в якому люди жили б в гармонії з природою. ВФДП координує проведення чотирьох міжнародних проектів: "Зміна клімату", "Моря, що перебувають під загрозою", "Ліси, як джерело життя", "Жива вода", а також інших кампаній таких, як "Торгівля об'єктами живої природи".

Розвитку природоохоронного співробітництва сприяє проведення міжнародних форумів — Стокгольмської конференції ООН з навколишнього середовища (1972); Ради з безпеки та співробітництва в Європі (Гельсинки, 1975); Глобального форуму з проблем виживання (Москва, 1990); Конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку (ЮНСЕД, або КОСР-92, Ріо-де-Жанейро, 1992). Під егідою ЮНЕП разом з ВМО та ЮНЕСКО було проведено в 1979 році в Ризі, у 1981 році в Тбілісі, а в 1983 році в Талліні міжнародні симпозиуми з комплексного глобального моніторингу забруднення навколишнього середовища. У 2012 р., 20—22 червня у Ріо-де-Жанейро відбулася Конференція Організації об'єднаних націй зі збалансованого розвитку: Конференція "Ріо+20". Підсумковий документ цієї конференції "Майбутнє, якого ми прагнемо", підтверджує прихильність меті, прийнятій на Всесвітньому саміті зі збалансованого розвитку у 2002 році: курсу на стійкий розвиток і забезпечення

побудови економічно, соціально та екологічно збалансованого майбутнього для нашої планети, для нинішнього і майбутніх поколінь [3].

Історія міжнародної екологічної співпраці налічує понад 150 років. Так, перші міжнародні документи з охорони навколишнього природного середовища було прийнято в кінці XIX століття. Проте найбільшу кількість міжнародних природоохоронних документів було прийнято, починаючи з II половини XX століття. Найвагоміші з них — програма ООН "Людина та біосфера" (1968), Програма з навколишнього середовища (1972), Європейська угода про збереження тваринного і рослинного світу та природних біотопів (1979), Всесвітня хартія природи (1982), Європейська Хартія про навколишнє середовище та здоров'я (1990), Конвенція із захисту видів (1993), Конвенція збереження біорізноманіття (1993), Конвенція із захисту клімату (1984), Декларація про ліс (1994), Порядок денний XXI століття (1992).

Міжнародне співробітництво у галузі охорони навколишнього природного середовища займає одне з важливих місць у зовнішньополітичному курсі України. Україна як член ООН є суверенною стороною багатьох міжнародних природоохоронних угод і разом з іншими країнами світу продовжує активно працювати над завданнями щодо порятунку нашої планети від екологічного лиха.

Діяльність у рамках багатосторонніх угод з міжнародними організаціями дає змогу брати активну участь у переговорному процесі, залучати фінансову допомогу для вирішення нагальних внутрішніх екологічних проблем.

Основними напрямками співробітництва з міжнародними організаціями є такі:

- охорона біологічного різноманіття;
- охорона транскордонних водотоків і міжнародних озер;
- зміна клімату;
- охорона озонового шару;
- охорона атмосферного повітря;
- поводження з відходами;
- оцінка впливу на довкілля.

Розглянемо основні міжнародні організації, що здійснюють об'єднання зусиль урядів різних держав світу

щодо кооперації праці у напрямі збереження біорізноманіття. ПРООН (UNDP) — орган оперативної діяльності ООН, є найбільшим міжнародним каналом надання багатосторонньої технічної та передінвестиційної допомоги країнам. Діяльність ООН в Україні розпочалась 6 жовтня 1992 року після укладення Угоди між Урядом України та ООН про відкриття Представництва ООН в Києві. У червні 1993 року було підписано угоду між урядом України та Програмою розвитку ООН (ПРООН), яка регламентує діяльність Представництва ПРООН в Україні та обов'язки сторін. Крім того, діяльність ООН в Україні регламентує Конвенція про привілеї та імунітети спеціалізованих установ ООН від 21 листопада 1947 року.

Співпраця ПРООН та Міністерства охорони навколишнього природного середовища базується на трьох меморандумах про взаєморозуміння:

1. Меморандум про співпрацю щодо сталого розвитку, охорони довкілля та енергетики (травень, 2004).

2. Меморандум про співпрацю із змін клімату (червень, 2004).

3. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством охорони навколишнього природного середовища України та Програмою Розвитку ООН в Україні про співробітництво у сфері сталого розвитку, навколишнього природного середовища та енергетики (червень, 2008).

Згідно з останнім меморандумом особливу увагу приділено реалізації спільних зусиль з метою пом'якшення негативного впливу зміни клімату на довкілля України шляхом підтримки запровадження енергоефективних технологій, відновлювальної енергетики та сприяння реформам в енергетичному секторі. В галузі біорізноманіття сторони погодилися спільно працювати над забезпеченням належної охорони та послідовного використання біологічного різноманіття унікальних екологічних систем в Україні [1; 2; 3].

ПРООН допомагає Україні зміцнити її потенціал, а також вирішувати ці проблеми на загальнонаціональному, регіональному рівнях і на рівні громади, популяризуючи та розповсюджувати найкращі практики, надаючи консультації щодо інноваційних підходів в екологічній політиці та закладаючи партнерські стосунки шляхом впровадження пілотних проектів.

Програма ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) створена у 1972 році після Стокгольмської конференції ООН з навколишнього середовища. ЮНЕП є основним органом ООН в сфері охорони навколишнього середовища, який покликаний забезпечувати керівництво і сприяти співробітництву в інтересах навколишнього середовища шляхом стимулювання діяльності, інформування та надання допомоги з метою покращання якості життя. ЮНЕП визначає політику та координує діяльність з питань навколишнього середовища та відповідає за природоохоронний компонент сталого розвитку.

На даний час робочі програми ЮНЕП зосереджені на таких основних напрямках:

— інформація, оцінка та вивчення стану навколишнього середовища, включаючи потенціал реагування на надзвичайні ситуації, а також посилення функцій завчасного оповіщення і оцінки;

— покращання координації діяльності конвенцій з питань охорони навколишнього природного середовища та розробка документів з екологічної політики;

— прісноводні ресурси;

— передача технологій та промисловість.

Під егідою ЮНЕП також перебувають секретаріати декількох природоохоронних конвенцій, зокрема секрета-

ріат та фонд Монреальського протоколу, секретаріати Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення, Конвенції про охорону біологічного різноманіття, Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин, Базельської конвенції контролю за трансграничним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням і Стокгольмської конвенції про стійкі органічні забруднювачі.

Співробітництво з ЮНЕП відбувається також в рамках "Ініціативи з довкілля та безпеки" (ENVSEC), яка була створена на основі Меморандуму про взаєморозуміння між ЮНЕП, ПРООН та ОБСЄ від 14 листопада 2003 року. Головною метою ініціативи є допомога країнам у визначенні та розв'язанні проблем стабільності та безпеки, які виникають у зв'язку з питаннями навколишнього середовища, а також поліпшення загального взаєморозуміння шляхом зміцнення діалогу і співробітництва з екологічними питань.

Від 8 грудня 1995 року між урядом України та Організацією Об'єднаних Націй з промислового розвитку укладено Угоду про співробітництво в сфері промислового розвитку (ЮНІДО). Означена угода визначила пріоритетні сфери співробітництва: залучення іноземних інвестицій в промисловість; захист навколишнього середовища та збереження природних ресурсів; впровадження ресурсозберігаючих технологій; реструктуризація економіки та розвиток приватного сектора, включаючи приватизацію державних підприємств; передача технологій, включаючи промислову та технологічну інформацію; розвиток усіх форм промислового бізнесу; розвиток людських ресурсів, включаючи підготовку персоналу для промисловості.

ЮНЕСКО (UNESCO) — Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). ЮНЕСКО є міжнародною міжурядовою організацією, спеціалізованою установою ООН. Офіційно існує з 4 листопада 1946 року, коли набрав чинності (після ратифікації двадцятьма країнами) її Статут, підписаний 16 листопада 1945 р. представниками 44 держав на установчій конференції у Лондоні. ЮНЕСКО змінила Міжнародний інститут інтелектуальної співпраці, заснований 9 серпня 1925 р. [1; 3].

Згідно зі Статутом, головне завдання ЮНЕСКО полягає в тому, щоб сприяти зміцненню миру і безпеки шляхом розширення співробітництва народів у галузі освіти, науки і культури, а також укоріненню у свідомості людей необхідності захисту миру. Організація є своєрідним інтелектуальним форумом, спеціальний мандат якого базується на постулаті, що мир і стабільність суспільства повинні ґрунтуватися на моральній та інтелектуальній солідарності людства. Отже, місія ЮНЕСКО полягає у зміцненні інтелектуальної та моральної солідарності людства, а відтак — створенні гуманітарних підвалин всеохоплюючої системи міжнародної безпеки та стабільності.

Основними міжнародно-правовими документами ЮНЕСКО є: конвенції про охорону культурних цінностей у випадку збройного конфлікту (1954 р.); про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності (1970 р.); про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини (1972 р.); регіональні конвенції (у т.ч. Європейська) про визнання навчальних курсів і дипломів з вищої освіти та ін.; рекомендації про міжнародний обмін культурними цінностями (1976 р.); про участь і вклад громадських кіл у культурне життя (1976 р.) та ін.; декларації про принципи міжнародного культурного співробітництва (1966 р.); про основні принципи, що сто-

суються вкладу засобів масової інформації у зміцнення миру та міжнародного взаєморозуміння, розвиток прав людини і боротьбу проти расизму й апартеїду і підбурювання до війни (1978 р.); про раси і расові забобони (1978 р.), про охорону підводної культурної спадщини (2001 р.), про охорону нематеріальної культурної спадщини (2003 р.), про охорону та заохочення різноманіття форм культурного самовираження (2005 р.), про боротьбу з допінгом у спорті (2005 р.) та ін.

У 2007 році в рамках Конвенції було доопрацьовано та подано на розгляд до Комітету всесвітньої спадщини ЮНЕСКО номінацію щодо створення транскордонного українсько-словацького серійного об'єкту "Букові праліси Карпат" до Списку всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО. Українська частина номінації представлена буковими пралісами на території Карпатського біосферного заповідника та Ужанського національного природного парку. У червні 2007 року на черговій сесії Комітету всесвітньої спадщини ЮНЕСКО зазначена територія була включена до Списку всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО.

За ініціативою України до Всесвітньої мережі біосферних заповідників ЮНЕСКО були включені українські біосферні заповідники "Чорноморський" (1982 рік), "Асканія-Нова" (1982 рік), "Карпатський" (1992 рік), "Дунайський" (1998 рік), "Ужанський національний парк" (1999 рік) та "Шацький" (2002 рік). Вперше у світі за безпосередньої участі України створено транскордонний румунсько-український біосферний резерват "Дельта Дунаю" (1998 рік) та тристоронній польсько-словацько-український біосферний заповідник "Східні Карпати" (1999 рік).

Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), раніше називалася Народою з безпеки і співробітництва в Європі (НБСЄ). Її було започатковано як політичний консультативний орган, до якого ввійшли країни Європи, Центральної Азії та Північної Америки. В січні 1995 року вона набула статусу міжнародної організації. Знаменною віхою в розвитку процесу НБСЄ став Стокгольмський документ 1986 р. про заходи зміцнення довіри й безпеки, положення якого були доповнені й розвинуті в документах, ухвалених у Відні в 1990 і 1992 роках. На Гельсінській зустрічі в липні 1992 року країни-учасниці прийняли рішення заснувати у Відні Форум НБСЄ з питань співробітництва в галузі безпеки (FSC), під егідою якого нині відбувається діалог з питань безпеки та переговори щодо контролю над озброєннями, роззброєння та зміцнення довіри й безпеки.

4 квітня 1949 року США, Канада, Великобританія, Франція, Італія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург, Норвегія, Данія, Ісландія, Португалія підписали у Вашингтоні Північноатлантичний договір (через це його часто називають Вашингтонським договором) і таким чином утворили Організацію Північноатлантичного договору (НАТО), яку також називають Північноатлантичним альянсом. Кожна з держав приєдналась до нього добровільно після публічного обговорення і внутрішньої парламентської процедури. НАТО є міждержавною організацією, у якій усі держави-члени повною мірою зберігають суверенність і незалежність. На сучасному етапі зусилля Альянсу спрямовані, передусім, на підтримку міжнародного миру й безпеки, протидію новим викликам і загрозам, гарантування стабільності й добробуту її країн-членів [1; 2; 3].

Діяльність НАТО зосереджена на таких основних напрямках:

- здійснення миротворчих операцій з метою врегулювання конфліктів та забезпечення пост-конфліктного будівництва;

- боротьба з міжнародним тероризмом, розповсюдженням зброї масового знищення, нелегальним обігом наркотичних речовин, торгівлею людьми, незаконним відмиванням грошей;

- впровадження міжнародних освітніх та наукових програм;

- надання гуманітарної допомоги країнам, постраждалим від стихійних лих та техногенних катастроф;

- сприяння демократичному розвитку країн, забезпеченню дотримання основоположних прав людини, боротьбі з корупцією, ефективному функціонуванню механізмів державного управління.

З 2004 року Україна розпочала співпрацю з Європейським інвестиційним банком, з метою отримання можливості залучення в економіку України довгострокових фінансових ресурсів банку для реалізації важливих інфраструктурних, енергетичних, природоохоронних та інших інвестиційних проектів загальнодержавного значення.

Співпраця ЄІБ у секторі охорони навколишнього природного середовища фокусується на таких питаннях:

- покращання якості життя в урбанізованому середовищі, а саме транспортні проекти;

- охорона навколишнього природного середовища та здоров'я людей (наприклад, зменшення індустріальних забруднень, забезпечення водою та очистка води);

- зміни клімату, включаючи енергоефективність та відновлювану енергію;

- охорона рослинного та тваринного світу.

У напрямі збереження біорізноманіття і Україні розгорнула свою діяльність Європейська екологічна агенція (далі — ЄЕА), метою якої є забезпечення незалежною інформацією про стан навколишнього середовища. Це основна інформаційна база для тих, хто залучений до розвитку, прийняття, проведення і оцінювання екологічної політики, а також для громадськості.

ЄЕА працює в межах 4 основних блоків питань:

- запобігання зміни клімату;

- запобігання втратам біологічного різноманіття і розуміння його просторової зміни;

- захист людського здоров'я і якості життя;

- використання і управління природними ресурсами і відходами.

ЄЕА координує Європейську мережу інформації та спостереження за довкіллям (Eionet), метою якої є вироблення індикаторів, надання рекомендацій та інформації в сфері охорони навколишнього природного середовища. ЄЕА збирає і аналізує дані про стан навколишнього природного середовища в країнах-членах ЄС, партнерів ЄС та міжнародних організацій.

Відповідно до згаданих нормативно-правових актів стратегічними пріоритетами Мінприроди, які сумісні з пріоритетами діяльності Європейської екологічної агенції, є:

- досягнення безпечно для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища;

- підвищення якості повітря та запобігання змінам клімату;

- забезпечення екологічної безпеки, усунення збільшення навантаження на навколишнє природне середовище, зумовленого економічним зростанням;

- припинення втрат біо- та ландшафтного різноманіття, формування екомережі, розвиток заповідної справи;

- докорінне вдосконалення діяльності з питань надкористування;

— унеможливлення протизаконних дій у процесі розпорядження лісовими і водними ресурсами;

— проведення організаційно-правових заходів щодо державного регулювання землекористування;

— удосконалення системи поводження з відходами, наближення її до аналогів держав Європейського Союзу.

Пріоритети співпраці між Україною та ЄС у сфері охорони навколишнього середовища визначені в угоді про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, а також в Плані дій Україна-Європейський Союз.

Аналізуючи зазначені документи на відповідність і сумісність пріоритетам ЄЕА, необхідно відзначити наступні спільні пріоритети співпраці у сфері охорони навколишнього природного середовища:

— моніторинг рівнів забруднення та оцінка стану навколишнього середовища, спільна система інформації про стан навколишнього середовища;

— боротьба з локальним, регіональним та транскордонним забрудненням атмосферного повітря та води;

— відновлення природного стану навколишнього середовища;

— якість води;

— зменшення обсягів, утилізація і безпечно знищення відходів, а також виконання положень Базельської конвенції;

— збереження біологічної різноманітності, територій, що охороняються, а також раціональне використання біологічних ресурсів та управління ними;

— глобальні кліматичні зміни.

На сьогодні Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, через брак людських та технічних ресурсів, не спроможне в повному обсязі забезпечувати співробітництво з Європейською екологічною агенцією.

ЄЕА також проводить інтенсивну міжнародну співпрацю, а також пришвидшує партнерство з сусідами ЄС та іншими країнами-членами в контексті Політики Сусідства ЄС (EU Neighbourhood Policy).

Підхід, якому віддає перевагу ЄЕА в регіоні, на який поширюється Європейська політика сусідства, полягає у сприянні співпраці на регіональному рівні. Цей підхід було апробовано раніше і відображено в різноманітних звітах щодо європейського стану довкілля, представлено на міністерських конференціях у рамках процесу "Довкілля для Європи", ініційованого в рамках Європейської економічної комісії ООН.

Варто зазначити, що Мінприроди опрацьовує можливість участі України у таких проектах ЄЕА:

1. Вивчення земляного покриву та екосистем України і створення на підставі фотоматеріалів, зроблених із супутників, інтегрованої бази даних з використанням земельних, водних, лісових та інших ресурсів у ретроспективі з 1970-х по 2006 роки;

2. Вивчення у ретроспективному плані стану і перспектив розвитку водних ресурсів України у т.ч. у контексті забезпечення потреб її населення та сільського господарства в умовах зміни клімату.

3. Узгодження в рамках ЄС головних показників (індикаторів) стану екосистем України з метою запровадження європейських стандартів екологічних показників та оцінки ситуації.

4. Підготовка україномовного варіанту "Тлумачного словника екологічної термінології".

Крім цього, з метою підготовки зазначених проектів та відповідно до підходів ЄЕА є можливість використати програми технічної допомоги ЄС TAIEХ та TWINNING для проходження стажування українських фахівців.

Глобальний Екологічний Фонд (ГЕФ) — це міжнародна організація, створена в 1991 році в ході підписання резолюції Радою виконавчих директорів Світового банку і відповідними домовленостями між Програмою розвитку ООН (ПРООН) та програмою ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП), членами якої є 182 держави, міжнародні інституції, неурядові організації (НУО) і приватні компанії. Дана організація працює заради покращання стану глобального навколишнього середовища шляхом підтримки національних ініціатив зі сталого розвитку.

У 1994 році в Ріо на Саміті Землі, ГЕФ була реорганізована і вийшла з системи Світового банку та стала постійною, окремою установою. ГЕФ є фінансовим механізмом, що надає гранти для країн, які розвиваються та країн з перехідною економікою для проектів, пов'язаних з такими питаннями, як:

— біорізноманіття;

— зміна клімату;

— міжнародні води;

— деградація земель;

— озоновий шар;

— стійкі органічні забруднювачі.

Починаючи з 1991 р., Глобальний Екологічний Фонд (ГЕФ) виділив грантів на суму 8.7 мільярдів доларів США задля підтримки більше 2,4 тис. проектів, що сприяють глобальному покращанню навколишнього середовища в більш ніж 160 країнах, що розвиваються, та країнах з перехідною економікою. Фінансування ГЕФ здійснюється за рахунок країн-донорів. У 2006 році 32 країни-донори внесли 3,13 мільярди доларів США задля фінансування операцій Фонду протягом чотирьох років (табл. 1).

ГЕФ надає гранти для різних типів проектів, починаючи від кількох тисяч до кількох мільйонів доларів. Це повномасштабні проекти, середньорозмірні, програмні підходи і стимулюючі заходи.

ГЕФ виступає донором через свої виконавчі агенції для впровадження в дію проектів на території країн реципієнтів. Таким чином, кошти перераховуються не державі, а на рахунки виконавчих агенцій ГЕФ. Такими агенціями ГЕФ, що здійснюють управління його проектами, є 10 установ: Програма розвитку ООН, Програма ООН з навколишнього середовища, Світовий банк, Африканський банк розвитку (AfDB), Азіатський банк розвитку (ADB), Європейський банк реконструкції та розвитку (EBRD), Організація харчування та сільського господарства ООН (FAO), Міжамериканський банк розвитку (IDB), Міжнародний фонд розвитку сільського господарства (IFAD), а також Організація розвитку промисловості ООН (UNIDO). Науково-технічний консультативний комітет надає технічні та наукові консультації з питань політики ГЕФ і проектів.

При цьому кожний проект має мати співфінансування, і держава, яка бажає отримати кошти від ГЕФ повинна декларувати його у співвідношенні орієнтовно 1 до 3. Таке співфінансування можна вважати дещо "віртуальним", оскільки достатньо щоб урядом було задекларовано фінансування певної сфери в тематичний проект якої ГЕФ має намір внести свої кошти [1; 2; 3].

З 2008 року ГЕФ профінансував заходів на загальну суму понад 13 млн дол. США. До 2016 року планується цю суму збільшити удвічі.

Кожна країна визначає чиновників, які відповідатимуть за діяльність в рамках ГЕФ. В Україні відповідно до постанови КМУ № 1371 від 13.09.2002 відповідальним за співпрацю з ГЕФ назначено Міністерство екології та природних ресурсів України тому саме даний орган влади визначає цих чиновників, відомих як Координатори "GEFFocalPoints", що

Таблиця 1. Діючі проекти ГЕФ на території України

Назва проекту	Агенція ГЕФ, виконавець проекту	Бюджет проекту, млн дол. США	Бенефіціар в Україні	Термін проекту, роки
Зміцнення управління та фінансової стійкості національної системи природо-охоронних територій в Україні	ПРООН	2,1	Міністерство екології та природних ресурсів, Служба Заповідної Справи	2008-2011
Реалізація Стратегічної програми дій для басейну Дніпра з метою зменшення забруднення стійкими токсичними забруднюючими речовинами	ПРООН	2,7	Міністерство екології та природних ресурсів	2010-2012
Подолання бар'єрів на шляху зменшення викидів парникових газів через підвищення енергоефективності системи централізованого теплопостачання	ПРООН	3,5	Рівненська обласна державна адміністрація	2008 -2011
Програма малих грантів	ПРООН	5,0	-	2010-2014
Підвищення енергоефективності і розширення використання поновлюваної енергії в Агро-продовольчій сфері та інших малих і середніх підприємств (МСП)	ЮНІДО	5,2	Національна енергетична агенція, Інститут відновлювальної енергетики, Інститут сталого розвитку, Мінпалівенерго, Міністерство аграрної політики	2011-2016
Трансформація ринку для просування енергоефективного освітлення	ПРООН	6,6	Міністерство екології та природних ресурсів, НАЕР, Держстандарт	2011-2016
Всього	-	31,1	-	-

відіграють ключову роль у забезпеченні відповідності проектів національним потребам та пріоритетам.

Розрізняють два види національних координаторів. Політичний координатор є відповідальний за політику та питання щодо діяльності державних органів влади, а також співпрацю з іншими зацікавленими органами в його країні. Всі країни-члени мають Політичних координаторів. Операційний координатор ГЕФ є відповідальним за програму координації проектів ГЕФ в межах своєї країни, а також іншу операційну діяльність. Тільки ті країни мають право на фінансування по лінії ГЕФ, які, як очікується, призначать операційного координатора ГЕФ.

Концепції проектів можуть бути розроблені урядами, неурядовими організаціями, громадами, приватним сектором, або іншими структурами громадянського суспільства. Ініціатори проекту тісно співпрацюють з національними координаційними центрами ГЕФ та Агентствами ГЕФ, з метою розробки концепцій і спостереженням за життєвим циклом проекту.

Проекти затверджуються Радою ГЕФ. Рада ГЕФ є головним керівним органом. Вона складається з 32 членів — представників країн-членів ГЕФ.

ВИСНОВКИ

Таким чином, міжнародна співпраця України у галузі збереження біорізноманіття із урядами інших держав світу має багатогранний характер. На міжнародному рівні діє ціла низка природоохоронних організацій, основними з яких є Глобальний екологічний фонд (ГЕФ), Європейська екологічна агенція, НАТО, МАГАТЕ, МСОП, Green Pease, ЮНЕСКО та багато інших. Проте варто звернути увагу на те, що фінансова допомога щодо фінансування заходів збереження біорізноманіття, зважаючи на катастрофічне зменшення видів, погіршення стану довкілля, нестабільність клімату, в цілому є недостатнім. Держбюджетного фінансування, що має залишковий принцип, не вистачає. Тому необхідне чіткше розроблення системи отримання грантів від міжнародних організацій.

На сьогодні Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, через брак людських та технічних ресурсів, не спроможне в повному обсязі забезпечувати співробітництво з Європейською екологічною агенцією, як одного із важливих донорів фінансування заходів щодо збереження біорізноманіття. Тому необхідним залишається питання підготовки фахівців та кадрів, які б могли відповідно до європейських вимог, працювати у цьому напрямку.

Фінансуванням природоохоронних проектів, тобто наданням грантів на міжнародному рівні займається ГЕФ, який впродовж 2008—2014 рр. профінансував заходів із збереження біорізноманіття на суму понад 13 млн дол. США та залишається одним із провідних донорів у фінансуванні заходів із збереження біорізноманіття на міжнародному рівні.

Література:

1. Стратегія державної екологічної політики України на період до 2020 року [Електронний ресурс]/ Офіційний сайт Мінприроди України. — Режим доступу: <http://www.menr.gov.ua/index.php/about/strategy>.
2. Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" від 25.06.91 // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 41 (08.10.91). — Ст. 546.
3. Конвенція про біологічне різноманіття [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.biodiv.org>

References:

1. The official site of Ministry of Ecology and Natural Resources (2013), "State Environmental Policy Strategy of Ukraine till 2020", available at: <http://www.menr.gov.ua/index.php/about/strategy> (Accessed 23 February 2014).
2. Verkhovna Rada Ukrainy (1991) Law "On Environmental Protection", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> (Accessed 23 February 2014).
3. BHL (1992) Convention "On Biological Diversity", available at: <http://www.biodiv.org> (Accessed 23 February 2014).

Стаття надійшла до редакції 24.02.2014 р.